

DAPDEM Öğretim Programı Değerlendirme Ölçütlerinin Geliştirilmesi*

The Development of DACEM Curriculum Evaluation Criteria

Nevriye YAZÇAYIR**

Öz

Bu çalışmada, Demirel tarafından geliştirilmiş "Demirel Analitik-Yararlanıcı Program Değerlendirme Modeli-DAPDEM" kapsamında öğretim programlarının değerlendirilmesinde işe koşulan "Program Değerlendirme Ölçütleri"nin analiz edilerek geliştirilmesi amaçlanmıştır. DAPDEM'deki değerlendirme ölçütlerinin güncellenmesi ve geliştirilmesi çalışması üç temel aşamada gerçekleştirilmiştir. Birinci aşamada program değerlendirme modeli bağlamında yer alan orijinal ölçütler Ortaöğretim Programlarının Değerlendirilmesi Projesinde ortaöğretim programlarının değerlendirilmesinde kullanılmak üzere üç program geliştirme uzmanı tarafından revize edilerek yeniden düzenlenmiştir. İkinci aşamada birinci aşamada ortaya çıkan sonuçlar sahada test edildikten sonra beş program geliştirme uzmanı tarafından tekrar gözden geçirilmiş ve geliştirilmiştir. Üçüncü aşama ise ikinci aşama sonucunda belirlenen ölçütler listesine ilişkin yirmi iki program geliştirme uzmanının görüşleri alınarak ölçütlerin belirlendiği son aşamadır. Ölçütler programların beş temel boyutu ile ilgili genel özellikleri kapsamaktadır. Bu beş boyut: bağlam, hedef/kazanım, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve ölçme-değerlendirmedir. Araştırmacılar ilgili boyutlar kapsamında ayrıntılı olarak belirtilmiş bu ölçütlerin tamamından ya da bir kısmından amaçları doğrultusunda yararlanabilirler.

Anahtar sözcükler: Demirel Analitik-Yararlanıcı Program Değerlendirme Modeli, program değerlendirme, program değerlendirme ölçütleri.

Abstract

The aim of this study is to analyse and develop the "Curriculum Evaluation Criteria" used in curriculum evaluation within the scope of "Demirel Analytical/Beneficiary Curriculum Evaluation Model (DACEM)" developed by Demirel. The evaluation and revision of evaluation criteria in the DACEM was carried out in three basic stages. In the first stage, the original criteria to be used in the evaluation of secondary education curricula based on the curriculum evaluation model were rearranged and revised by three curriculum development specialists for the assessment of secondary high schools' curricula. In the second stage, the results obtained at the first stage were retested in the field and then reviewed and revised by the five curriculum development experts. During the third and last stage of the study the criteria set at the second stage were reviewed and revised by twenty-two curriculum development experts. The finalised criteria covered the general characteristics of the five basic dimensions of the model. These five dimensions were context, objectives / attainments, content, learning-teaching process and measurement-evaluation. Researchers can utilize all or some of these criteria specified in the context of the relevant dimensions.

Key words: Demirel's Analytical-Beneficiary Curriculum Evaluation Model, curriculum evaluation, curriculum evaluation criteria.

Gönderilme Tarihi 23.06.2016

Kabul Tarihi 24.12.2016

* Bu çalışmanın bir kısmı "Eğitim Programlarının Değerlendirme Ölçütleri" başlığı ile Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesinde yapılan 2. Ulusal Eğitim Programları ve Öğretim Kongresinde sözlü olarak sunulmuştur.

** Yrd.Doç.Dr., Gazi Üniversitesi, e-posta: yazcayir@gazi.edu.tr, yazcayir@gmail.com

Giriş

Program değerlendirme, eğitim programının etkililiği hakkında karar verme sürecidir. Program değerlendirme, genelde programa dayalı eğitim kaynaklarını kabul etme, değiştirme ya da ortadan kaldırma kararına dayanak olan bilgileri kapsamaktadır. Değerlendirme sonuçları program geliştirme uzmanlarına programa devam, gözden geçirme ya da yeni bir aşamaya geçme konusunda bilgi vermektedir (Demirel, 2012). Program değerlendirme, eğitim programlarının tasarlanması, uygulanması ve geliştirilmesi için anahtar bir kavram olmuştur. Böylece program değerlendirme çalışmaları farklı amaçlar için gerçekleştirilmekte; eğitim programının farklı boyutlarını farklı yollarla değerlendirme amaçlanmaktadır. Bazı program değerlendirme modelleri doküman analizine önem vermekte ve bu nedenle de eğitim programlarının yazılı metnine odaklanmaktadır. Bazı değerlendirme modellerinde programların amaçlarına ve öğrenme çıktılarına önem verilmekte ve programların amaçlara dayalı olarak oluşturulan ölçütlere göre değerlendirilmesi esas alınmaktadır. Bazı modeller de öğrenme-öğretme sürecine odaklanmakta yani program, uygulamadaki durumlarına bakılarak değerlendirilmektedir.

Stufflebeam (1999) 22 farklı program değerlendirme modeli olduğunu belirtmektedir. Bu modellerden en fazla bilinen ve uygulanan belli başlı program değerlendirme modelleri; Hedefe Dayalı Değerlendirme Modeli (Tyler), Metfessel-Michael Değerlendirme Modeli, Provus'un Farklar Yaklaşımı ile Değerlendirme Modeli, Stak'ın Uygunluk Olasılık Modeli, Stufflebeam'in Bağlam-Girdi-Süreç ve Ürün Modeli, Stufflebeam Toplam Değerlendirme Modeli, Eisner'in Eğitsel Eleştiri Modeli ve Stake'in İhtiyaca Cevap Verici Program Değerlendirme Modelidir. Program değerlendirme modellerinden biri de Demirel'in Analitik-Yararlanıcı Program Değerlendirme Modelidir (DAPDEM). Hangi program değerlendirme modeli kullanılırsa kullanılsın program değerlendirme modelini esas alan tüm değerlendirme çalışmaları eğitim programı açısından AR-GE işlevini gerçekleştirmektedir. Değerlendirme çalışması programın işlemeyen ve zayıf yanlarının ortaya çıkarılması ve programın bakımının yapılarak güncellenmesine yani programın geliştirilmesine hizmet eder.

Demirel Analitik-Yararlanıcı Program Değerlendirme Modeli-DAPDEM

Türkiye'de Demirel tarafından 2006 yılında Analitik Program Değerlendirme Modeli geliştirilmiştir. Modelin program analizi ve paydaş/yararlanıcı görüşleri olmak üzere iki temel boyutu bulunmaktadır. Birinci boyut; programların analizini yani programlarla ilgili yazılı materyallerin değerlendirilmesini kapsamaktadır. İkinci boyutunda ise programdan etkilenen paydaşların görüşleri ile değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Modelde her iki boyut için geçerli olacak veri kaynaklarına ve AR-GE çalışmaları ile programın değerlendirildikten sonra sürekli olarak geliştirilmesine yer verilmiştir. Şekil 1'de modelin grafiksel tasarımı yer almaktadır. Modelin her iki boyutunda da eğitim programı boyutları dikkate alınarak programların değerlendirilmesine vurgu yapılmaktadır (Demirel, 2013). Eğitim programı boyutları aşağıda özetle açıklanmıştır:

Bağlam: Program değerlendirme çalışmalarına, programın dayandığı eğitim felsefesi ve öğrenme-öğretme kuramlarının belirlenmesiyle başlanır. Program tasarımı ve hazırlanması aşamasında da program geliştirme sürecinin tüm boyutları, programın dayandığı eğitim felsefesi ve öğrenme kuramlarına göre biçimlendirilmektedir. Bunun içindir ki programın dayandığı eğitim felsefesi ve öğrenme-öğretme kuramlarının programın başlangıç bölümünde yazılı olarak açıklanması gerekli görülmektedir.

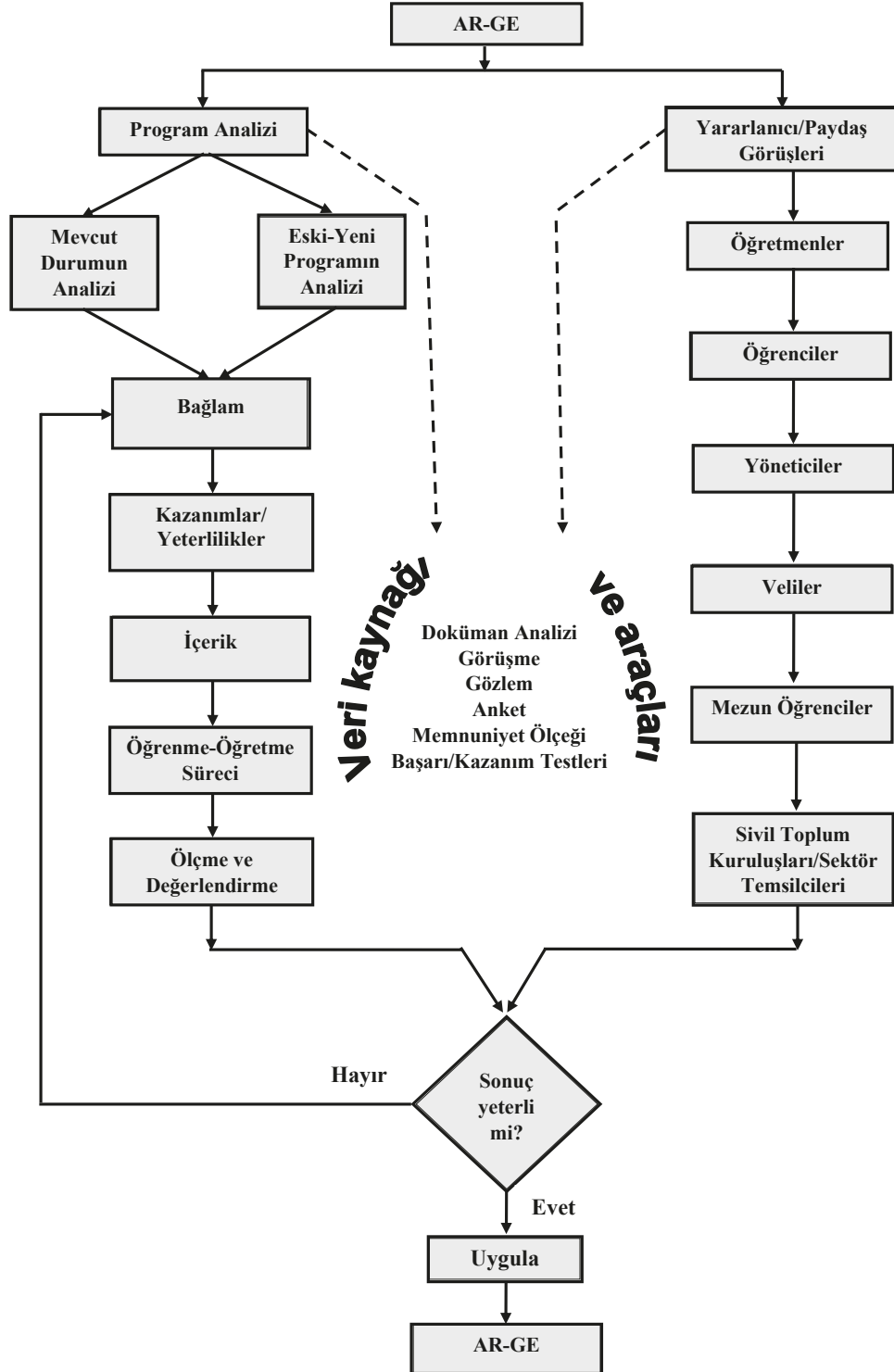
Hedef/Kazanım: Programın uygulanmasıyla öğrencilere kazandırılacak bilişsel, duyuşsal ve devinsel özelliklerdir. Bunlar, öğrenci düzeyine uygun olarak programın içerik, öğrenme-öğretme süreci ve ölçme-değerlendirme boyutları ile ilişkisel ve bütünsel bir yapı oluşturacak şekilde hazırlanmalıdır.

İçerik: Hedeflerle ilişkili konu ve etkinlikler bütünüdür. İçerik boyutu düzenlenirken hedef/kazanım ilişkisi kurulmalı, içerik konu alanına uygun düzenlenmeli, öğrenme-öğretme ilkeleri, öğrencinin ilgi ve gelişim özellikleri dikkate alınarak öğrenci için anlamlı biçimde düzenlenmelidir.

Öğrenme-Öğretme Süreci: Hedefle ilişkili içeriğin öğrencilere nasıl kazandırılacağına yönelik etkinlik ve açıklamaların yer aldığı programın süreç boyutudur. Bu boyut, ders işleme sürecinin

öğrenci ya da öğretmen merkezli olup olmamasına; öğretim strateji, yöntem ve teknikleri ile öğretim materyallerinin hedeflere/kazanımlara uygunluğuna bağlı olarak ele alınmalıdır.

Ölçme ve Değerlendirme: Programda öğrencilere kazandırılması hedeflenen bilişsel, duyuşsal ve devinsel özelliklerin öğrencilere ne düzeyde kazandırıldığının belirlenmesine yönelik ölçme ve değerlendirme işlemlerini kapsar. Programın bu boyutunda öğrencilere kazandırılması öngörülen niteliklerin belirlenmesi için uygulanan ölçme yöntem ve teknikleri, bunların uygunluğu ve nitelikleri ele alınmalıdır.

Şekil 1. Demirel Analitik-Yararlanıcı Program Değerlendirme Modeli-DAPDEM (Demirel, 2013)

Demirel tarafından DAPDEM ile uyumlu Ek-1’de yer alan “Öğretim Programı Değerlendirme Ölçütleri”de geliştirilmiştir. Bu ölçütler programların yukarıda sözü edilen ve DAPDEM’in birinci aşamasında da belirtilen bağlam, hedefler/kazanımlar, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve ölçme değerlendirme boyutları ile ilgili ölçütlerdir.

Ağustos 2011-Ocak 2012 tarihleri arasında Türkiye’de uygulanmakta olan Genel ve Mesleki Ortaöğretim Programlarını Değerlendirme Projesi kapsamında yürütülen program değerlendirme çalışmasında Demirel’in Analitik Değerlendirme Modeli esas alınmıştır(MEB,2012). Bu değerlendirme araştırmasının birinci aşamasında nitel bir araştırma deseni olan doküman analizinden yararlanılmış, eski ve yeni programlar değerlendirilerek karşılaştırılmıştır. Programların analizi boyutunda, “Öğretim Programı Değerlendirme Ölçütleri” ve “Mesleki-Teknik Öğretim Programı Değerlendirme Ölçütleri” kullanılmıştır. Bu ölçütlerin oluşturulmasında, Demirel ’in Analitik Program Değerlendirme Modeli kapsamında yer alan ve yukarıda belirtilen “Öğretim Programı Değerlendirme Ölçütleri”nden yararlanılmıştır. Program değerlendirme ölçütlerinin orijinal yapısında toplam 37 ölçüt yer almaktadır. Ancak program değerlendirme çalışmasında, bu ölçütlerin çok fazla olması nedeniyle ölçütler program geliştirme uzmanları tarafından gözden geçirilmiş ve Ek-2’de görüldüğü gibi toplam on beş ölçüte indirilmiştir. Araştırmada yeni ve bir önceki ortaöğretim programlarının karşılaştırmalı olarak doküman analizleri ve programın yararlanıcı/paydaş görüşleri ile programın değerlendirilmesi bu ölçütler doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Böylece bu süreçte kullanılan ölçütlerin yeterli olup olmadığı ve ölçütlerin geçerliği test edilmiştir.

Proje kapsamında test edilen bu “Öğretim Programı Değerlendirme Ölçütleri”nin yeniden gözden geçirilme ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Alan yazın incelendiği zaman da program değerlendirmede uygulanacak pek çok modelin olduğu görülmektedir. Ancak bu modellerin eğitim programının tasarlanması, değerlendirilmesi ve geliştirilmesi süreçlerinde nasıl işe koşulması gerektiği, bu modelle bağlantılı olarak hangi program değerlendirme ölçütlerinin esas alınacağı konusunda net bir bilgiye rastlanmamaktadır. Kısaca modellerin kuramsal temelleri açıklanmış, bu kuramsal temellere dayalı olarak program değerlendirme modellerinin grafiksel tasarımları yapılmış ancak uygulamada bu program değerlendirme modellerinin nasıl kullanılacağı açıklanmamıştır. Bu eksiklikten hareketle program tasarım, program değerlendirme ve program geliştirme modeline ilişkin ölçütlerin belirlenmesine ilişkin ihtiyacın açık bir biçimde ortaya konulması ve konunun önemine dikkat çekilmesi önem arz etmektedir (Yazçayır, Selvi & Demirel, 2012). Bu nedenlerle program değerlendirme çalışmasında kullanılan “Öğretim Programı Değerlendirme Ölçütleri” program geliştirme uzmanları tarafından bir kez daha incelenerek güncellenmiştir (Ek-3). Bu güncelleştirmenin de yeterli olup olmadığının belirlenmesi için daha fazla alan uzmanının görüşleri alınarak ölçütler yeniden belirlenmiştir.

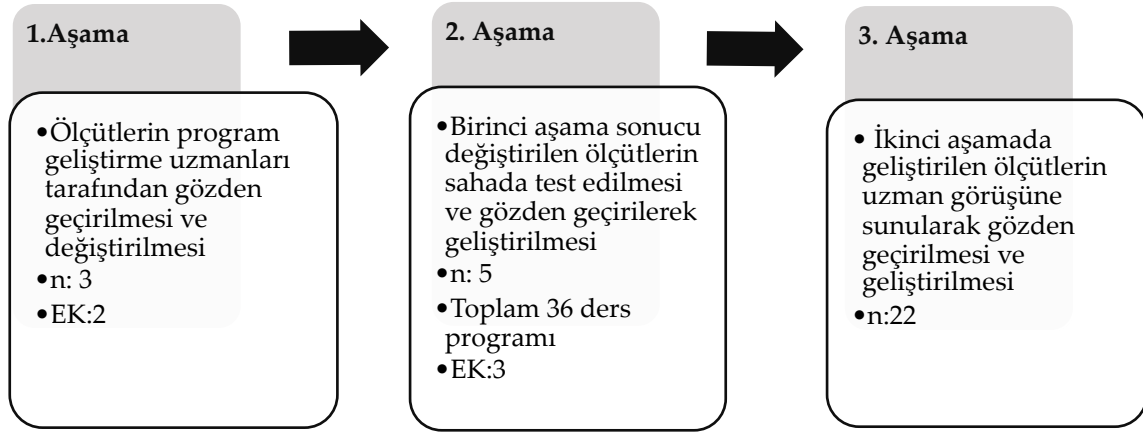
Bu çalışmada şu ana kadar program değerlendirme modelleri ile ilgili olarak somut ve yol gösterici ölçütlerin olmamasından kaynaklanan ve bir modelin uygulanabilir olma özelliğine ilişkin zayıflıklarının giderilmesine yönelik bir yaklaşım ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ayrıca bu konuda yeni bir tartışma başlatmak, araştırmacıların dikkatini konuya yöneltmek ve araştırmacılara yol göstermek amaçlanmıştır. Bunun için de çalışmada Demirel’in Analitik-Yararlanıcı Program Değerlendirme Modeli kapsamında geliştirdiği orijinal “Öğretim Programları Değerlendirme Ölçütleri”nin geliştirilmesi süreçleri esas alınmıştır. Bu esaslar doğrultusunda araştırmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır. DAPDEM’in;

1. Öğretim programının “bağlam” boyutunun değerlendirilmesinde işe koşulacak program değerlendirme ölçütleri neler olmalıdır?
2. Öğretim programının “hedefler/kazanımlar” boyutunun değerlendirilmesinde işe koşulacak program değerlendirme ölçütleri neler olmalıdır?
3. Öğretim programının “içerik” boyutunun değerlendirilmesinde işe koşulacak program değerlendirme ölçütleri neler olmalıdır?
4. Öğretim programının “öğrenme-öğretme süreci” boyutunun değerlendirilmesinde işe koşulacak program değerlendirme ölçütleri neler olmalıdır?

5. Öğretim programının “ölçme-değerlendirme” boyutunun değerlendirilmesinde işe koşulacak program değerlendirme ölçütleri neler olmalıdır?

Yöntem

DAPDEM’deki değerlendirme ölçütlerinin güncellenmesi ve geliştirilmesi çalışması Delphi yöntemi kullanılarak üç temel aşamada ardışık olarak gerçekleştirilmiştir. Bu aşamalar Şekil 2’de gösterilmektedir.

Şekil 2. Araştırma Sürecinin Aşamaları ve Delphi Örneklem Grupları

Araştırmanın ilk aşamasında doküman incelemesi ile DAPDEM ve bu modelin orijinal program değerlendirme ölçütleri (Ek-1) incelenmiştir. Birinci aşamada program değerlendirme modeli bağlamında yer alan orijinal ölçütler ortaöğretim programlarının değerlendirilmesi projesinde incelenen ortaöğretim programlarının değerlendirilmesinde kullanılmak üzere üç program geliştirme uzmanı tarafından revize edilerek yeniden düzenlenmiştir (Ek-2). Gözden geçirilen ve geliştirilen program geliştirme ölçütleri ortaöğretim programlarının değerlendirilmesi projesinde kullanılarak genel ve mesleki ortaöğretim programları değerlendirilmiştir. Ancak uygulama sürecinde ve sonunda yapılan gözlem ve değerlendirmeler sonucunda program değerlendirme ölçütlerinin yeniden gözden geçirilmesi gerektiğine karar verilmiştir.

İkinci aşamada ise birinci aşamada ortaya çıkan sonuçların yani DAPDEM’in sahada test edilmesi ile ilgili sonuçlar dikkate alınarak oluşturulan ölçütler listesi başka bir grup program geliştirme uzmanı tarafından tekrar gözden geçirilmiş ve geliştirilmiştir (Ek-3). Ancak ikinci aşamada yapılan güncellemelerin yeterli olup olmadığının saptanmasına ihtiyaç duyulmuştur.

Program değerlendirme ölçütlerinin güncellenerek geliştirilmesi çalışmasının üçüncü aşamasında model ve ölçütlerin sahada test edilmesi sonucu ortaya çıkan yeni ölçütler listesi esas alınarak alan uzmanlarının görüşleri alınmıştır. DAPDEM ve bu modelin ölçütlerinin sahada test edilmesi ve ölçütlerin güncellenmesi çalışmalarına katılmayan 22 program geliştirme uzmanından alınan görüşler doğrultusunda ölçütlere son şekli verilmiştir. Üçüncü aşamada oluşturulan ölçütler listesi ile ilgili önce doküman incelemesi yoluyla daha sonra görüşmeler yapılarak ölçütlerin belirlenmesi ile ilgili nihai listeye ulaşılmıştır.

Her üç aşamada da ölçütlerin belirlenmesi için yapılan alan yazın incelemesinde program geliştirme ve değerlendirme alanının temel kaynaklarından olan Anderson, Krathwohl ve diğ. (2001), Oliva (1988), Ornstein ve Hunkins (1988), Pratt (1983), Saylor ve diğ. (1981) Varış (1979) ve Ertürk’ün (1973) kaynaklarından yararlanılmıştır.

Araştırmanın her aşamasında bir çalışma grubundan veri toplandığı için araştırmada üç çalışma grubundan yararlanılmıştır. Araştırmanın birinci aşamasında çalışma grubu 1, ikinci aşamada çalışma grubu 2, üçüncü aşamasında ise çalışma grubu 3'ten yararlanılmıştır.

Çalışma grubu 1, program değerlendirme araştırmasına katılmış olan ekip üyelerinden oluşmaktadır: beş program geliştirme uzmanı, üç alan uzmanı ve dört ölçme ve değerlendirme uzmanı ile Birmingham Üniversitesi'nden üç uzman olmak üzere toplam on beş uzman. Bu çalışma grubunda yer alan üç program geliştirme uzmanı program değerlendirme ekibinin görüşlerini de dikkate alarak orijinal program değerlendirme ölçütlerini ortaöğretim programlarının değerlendirilmesi araştırmasında kullanmak üzere değiştirerek yeni ölçütler listesi belirlemiştir.

Çalışma grubu 2 araştırmanın ikinci aşamasında görev yapan beş program geliştirme uzmanından oluşmaktadır. Proje kapsamında yürütülen program değerlendirme çalışmasının program analizi boyutunda, doküman analizi yoluyla çalışma grubu 1 tarafından belirlenen program değerlendirme ölçütleri esas alınarak mevcut ve önceki ders programlarının; bağlam, hedef/kazanım, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve ölçme-değerlendirme boyutları uzman kanısı ile değerlendirilmiş ve karşılaştırılmıştır. Bu kapsamda genel ortaöğretim programından 20 ve mesleki teknik ortaöğretim programından 16 olmak üzere toplam 36 ders programı değerlendirilmiştir. Değerlendirilen 9.-12. sınıflarda uygulanmakta olan önceki ve mevcut genel orta öğretim programları; İngilizce, Dil ve Anlatım, Türk Dili ve Edebiyatı, Matematik, Geometri, Fizik, Kimya, Biyoloji, Tarih ve Coğrafya ders programlarıdır. 9.-12. sınıflarda uygulanmakta olan önceki ve mevcut mesleki ve teknik ortaöğretim programları ise; Aile ve Tüketici Bilimleri, Bilişim Teknolojisi, Hayvan Sağlığı, Elektrik-Elektronik, Adalet, Konaklama Seyahat, Sağlık, Radyoloji ve Acil Sağlık Hizmetleri ders programlarıdır. Aynı proje kapsamında DAPDEM için belirlenmiş olan program değerlendirme ölçütleri esas alınarak yukarıda belirtilen doküman analizi yapılarak değerlendirilen programlarda görev yapan öğretmenler ve öğrencilerin yani paydaşların görüşü de alınmıştır. Paydaşların görüşü anket ve görüşme soruları aracılığı ile alınmıştır. Gerek anketlerin gerekse görüşme sorularının hazırlanmasında Ek 2 de yer alan ölçütler esas alınmıştır. DAPDEM ölçütleri uygulamada 31 anket ve 16 görüşme soruları ile de test edilmiştir. Özellikle anket ve görüşmelerde eksik kalan maddelerin neler olduğu gözlenmiş buna dayalı olarak DAPDEM ölçütleri proje çalışması sonunda tekrar gözden geçirilerek geliştirilmiştir.

Çalışma grubu 3 ise araştırmanın üçüncü aşamasında yer alan 22 program geliştirme uzmanından oluşmaktadır. Çalışmanın bu aşamasında Eğitim Fakültelerinin Eğitim Bilimleri Bölümünde görev yapan program geliştirme uzmanlarından görüş alınmıştır. Bu aşamada Demirel program değerlendirme ölçütleri üzerinde görüş birliği oluşturmak üzere 30 uzmanın yazılı görüşlerine başvurulmuştur. Uzmanlara DAPDEM ve bu modelde kullanılan sahada test edilerek geliştirilmiş olan program değerlendirme ölçütleri birlikte verilmiştir. Uzmanlardan program değerlendirme ölçütlerini; anlaşılabilirlik, modelin boyutlarına uygunluk, işlevlilik gibi ölçütleri esas alarak analiz etmeleri ve değerlendirmeleri istenmiştir. Belirlenen bu uzmanlardan sadece gönüllü katılım gösteren 22 uzmanın ortak görüşleri içerik analizi ile değerlendirilerek program değerlendirme ölçütler listesi nihai olarak belirlenmiştir. Uzmanların görüşleri arasında % 80 uyum sağlanmış, % 20 oranında olan farklı görüşler de ölçütler listesine dâhil edilmiştir.

Bulgular

Üç aşamada revize edilerek oluşturulan DAPDEM ölçütlerinin son listesi bulgular olarak aşağıda yer almaktadır. Bu ölçütlerle ilgili ölçek örnekleri de EK-4a, EK-4b ve EK-4c'de yer almaktadır.

BAĞLAM

Program Geliştirme Çalışma Grupları

Program karar ve koordinasyon grubu ilgili tüm tarafların temsilcilerini kapsıyor mu? (Milli Eğitim Bakanlığı, üniversite, sivil toplum ve meslek temsilcileri var mı?)

Program çalışma grubu ilgili uzman kişileri kapsıyor mu? (Eğitimde program geliştirme, eğitimde ölçme ve değerlendirme, üniversiteden ilgili konu uzmanları var mı?) (İlgili konu-alanı öğretmenleri-uygulayıcılar yeterli mi?)

Program danışma kurulu (Eğitim Felsefesi, Eğitim Psikolojisi, Eğitim Teknolojisi vb. alt bilim dalları ile ilgili kurul) oluşturulmuş mu?/var mı?

Program geliştirme çalışma gruplarının danışmanı ya da grup yürütücüsü eğitimde program geliştirme uzmanı mı?

Programın Felsefesi/Programın Felsefi Temelleri

Programın dayandığı eğitim felsefe/felsefeleri var mı?

Programın dayandığı felsefe/felsefeler toplumun başat felsefesini yansıtmakta mı?

Programın dayandığı felsefe/felsefelerin temel yapıları ve programla ilişkileri açıklanmış mı?

Programın Öğrenme Kuramları Temelleri

Programda belli öğrenme kuramı ya da kuramları temele alınmış mı?

Programın dayandığı öğrenme kuram/kuramları programda açık olarak belirtilmiş mi?

Öğrenme kuram/kuramları program felsefesi ile tutarlı mı?

Program (Tasarım) Yaklaşımı ve Modeli

Program tasarımında hangi yaklaşım/yaklaşımlar esas alınmış? (Konu merkezli, öğrenci merkezli, sorun merkezli, modüler, sistem yaklaşımı ve diğer..)

Program yaklaşımı programda belirtilmiş mi?

Programın yaklaşımı program felsefesine uygun mu?

Programın yaklaşımı programın dayandığı öğrenme kuramına uygun mu?

Programın tasarlanmasında belli bir model esas alınmış mı?

Program, belirtilen program tasarım yaklaşımına uygun olarak hazırlanmış mı?

Program çok/farklı disiplinli bir yaklaşımla hazırlanmış mı?

Program Geliştirme Modeli

Programın geliştirilmesinde belli bir program modeli kullanılmış mı?

Program geliştirme modeli programda açıklanmış mı?

Program geliştirme modeli programın felsefesine uygun mu?

Program geliştirme modeli programın dayandığı öğrenme kuramları ile uyumlu mu?

Program modeli program (tasarım) yaklaşımı ile uyumlu mu?

İhtiyaç Analizi

Programın ihtiyaç analizi çalışmaları yapılmış mı?

İhtiyaç analizi çalışmasında kullanılan yaklaşım/yaklaşımlar belirtilmiş mi?

İhtiyaç analizi çalışmasında kullanılan yaklaşım/yaklaşımlar uygun mu?

İhtiyaç analizi çalışması toplumun beklenti ve ihtiyaçlarını kapsıyor mu?

İhtiyaç analizi bireylerin (öğrencilerin) ihtiyaçlarını karşılıyor mu?

İhtiyaç analizi konu alanı ile ilgili ihtiyaçları kapsıyor mu?

Programda ihtiyaç analizi sonuçlarına ilişkin açıklamalar yer almakta mıdır?

Programda ihtiyaç analizi sonuçlarından yararlanılmış mı?

Bir önceki program değerlendirilmiş mi?

Bir önceki programın değerlendirilme sonuçlarından yararlanılmış mı?

Programın Kullanım Kılavuzları

Programın öğretmen ve öğrenci kullanma kılavuzları ayrı olarak hazırlanmış mı? Öğretmen ve öğrenci kılavuzları yeterli mi?

Ayrı kullanma kılavuzları yoksa programda öğretmen ve öğrencilerin programı kullanmalarına yönelik açıklamalar var mı?

Programdaki açıklamalar programın etkili olarak uygulanmasını sağlayacak yeterlikte mi?

HEDEF/KAZANIM

Program Hedeflerinin/Kazanımlarının Dikey Boyutta Hedeflerle/Amaçlarla İlişkisi

Program hedef/kazanımları ülkenin Uzak Hedefi ile uyumlu mu?

Program hedef/kazanımları Milli Eğitimin Genel Hedefleri ile tutarlı mı?

Program hedef/kazanımları programın yürütüldüğü öğretim düzeyinin hedef/amaçları ile uyumlu mu?

Program hedef ve kazanımları dersin genel amaçları ile uyumlu mu?

Program Hedef/Kazanımlarının Yatay Boyutta Özellikleri

Hedefler/kazanımlar için herhangi bir taksonomik sınıflama esas alınmış mı?

Hedefler/kazanımlar belirlenen taksonomi/sınıflama kural ve ilkelerine uygun olarak yazılmış mı/ifade edilmiş mi?

Belirlenen taksonomilerin her düzeyi için yeterli hedef/kazanım programda yer almakta mı?

Hedefler/kazanımlar üst düzey becerileri (problem çözme, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme) kapsıyor mu?

Hedefler/kazanımlar toplumsal koşullara ve gereksinimlerine uygun mu?

Hedefler/kazanımlar öğrenci gereksinimlerine uygun mu?

Program hedef/kazanımları öğrencilerin bilişsel gelişimine uygun mu?

Program hedef/kazanımları öğrencilerin duyuşsal gelişimine uygun mu?

Program hedef/kazanımları öğrencilerin devinsel gelişimine uygun mu?

Hedefler/kazanımlar programın felsefe/felsefelerine uygun mu?

Hedefler/kazanımlar dayandığı öğrenme kuramına uygun mu?

Hedefler/kazanımlar kendi içinde tutarlı mı?

Hedefler/kazanımlar dersin konu alanı ihtiyaçları ile örtüşüyor mu?

Hedefler/kazanımlar ulaşılabilir mi?

Hedefler/kazanımlar ölçülebilir mi?

Hedefler/kazanımlar bu programın uygulanması sırasında eğitim yoluyla gerçekleştirilebilir mi?

İÇERİK

İçerik Seçimi

İçerik hedeflere/kazanımlara uygun olarak seçilmiş mi?

İçerik eğitim programının dayandığı eğitim felsefesi/felsefelerine uygun mu?

İçerik eğitim programı hazırlanmasında esas alınmış olan modele uygun mu?

İçerik seçimi program tasarımı yaklaşımına uygun mu?

İçerik seçiminde öğrencilerin bilişsel gelişim özellikleri dikkate alınmış mı?

İçerik seçiminde öğrencilerin duyuşsal gelişim özellikleri dikkate alınmış mı?

İçerik seçiminde öğrencilerin devinsel gelişim özellikleri dikkate alınmış mı?

İçerik konu alanı ile ilgili temel/ önemli konuları kapsıyor mu?

İçerik çağdaş ve bilimsel bilgileri içeriyor mu?

Hedef alanlarının ve basamaklarının hangi temel kavram ve bilgileri içerdiği belirlenmiş mi?

İçerik Düzenlemesi/İçerik Düzeni

İçerik düzeninde bilgi kategorilerinde yer alan boyutların yapısında denge var mı?

İçeriğin sistematik bir biçimde düzenlenmesi öğrenme ilkelerine uygun mu? (Kolaydan zora, genelden özele, yakından uzağa, bilinenden bilinmeyene, basitten karmaşığa vb.)

İçerik önkoşul ilkesi çerçevesinde düzenlenmiş mi?

İçerik düzenlemesinde konu alanına uygun yaklaşım kullanılmış mı? (doğrusal, sarmal, çekirdek, diğerleri.)

İçeriğin sınıflara yatay ve dikey dağılımı uygun mu?

İçeriğin belirlenmesinde ve düzenlenmesinde dikkate alınması gerekli ölçütlerden yararlanılmış mı? (nitelik evrensellik, verimlilik, eğitsel gereklilik vb.)

İçerik tasarımı program tasarım modeli/modelleri ile tutarlı mı?

İçerik Tabloları

İçerik-hedef/kazanım ilişkisini gösteren belirtke tabloları hazırlanmış mı?

İçerik analizi yapılmış mı?/Ünite analiz tabloları hazırlanmış mı?

Programda hedef/kazanım-içerik ve zamanlama tabloları var mı?

Programın uygulanması için belirlenen öğretim süresi uygun mu? (haftalık ders saati)

ÖĞRETME-ÖĞRENME SÜRECİ

Öğretme/Öğrenme Etkinliklerinin Kuramsal temelleri

Eğitim durumları programın dayandığı felsefe/felsefeleri ile tutarlı mı?

Öğretme-öğrenme etkinlikleri program hedefleri/kazanımları ile tutarlı mı?/ Öğrencileri hedeflere/kazanımlara ulaştırıcı nitelikte mi?

Programda yer alan öğretim stratejileri, yöntem ve teknikleri hedef/kazanımlara uygun mu?

Öğretme-öğrenme etkinlikleri öğrenci ilgi ve gereksinimlerine uygun mu?

Öğrenme Öğretme Etkinliklerinin Uygunluğu

Öğretme-öğrenme etkinlikleri hedef kitlenin bilişsel düzeyine uygun mu?

Öğretme-öğrenme etkinlikleri hedef kitlenin duyuşsal özelliklerine uygun mu?

Öğretme-öğrenme etkinlikleri hedef kitlenin devinsel özellikler uygun mu?

Öğrenme-öğretme sürecinde üst düzey düşünme becerileri (problem çözme, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme)desteklenmiş mi?

Öğrenme-öğretme etkinlikleri süre açısından uygun mu?

Öğrenme-öğretme etkinlikleri gerçekleştirilebilir nitelikte midir?

Öğrenme-öğretme etkinlikleri içeriğe uygun mu?

Programda önerilen öğretme-öğrenme yaklaşımları konu alanına uygun mu?

Öğrenme-Öğretme Yaklaşımı, Strateji, Yöntem ve Teknikleri

Programda öğrenme-öğretme sürecine ilişkin açıklamalar yeterli mi?/ Öğretim strateji, yöntem ve tekniklerinin nasıl işe koşulacağı belirtilmiş mi?

Geçerli öğretim ilkelerinin uygulanması önerilmiş mi?

Öğretme-öğrenme sürecinde öğreticiye esneklik veriyor mu?

Öğretme ve öğrenme etkinliklerinin dikey ve yatay kaynaşıklık sağlanmış mı?

Alternatif eğitim/öğretim durumlarına yer verilmiş mi?

Örnek etkinlik planları ve ders planları var mı?

Öğretme-öğrenme etkinliklerinde öğrenme stilleri ve öğrenme stratejileri işe koşulmuş mu?

Öğretim stratejileri, yöntem ve teknikler içeriğin yapısına uygun mu?

Öğretme-öğrenme etkinlikleri, önerilen ölçme ve değerlendirme araç ve yöntemlerinin kolaylıkla uygulanmasını sağlayacak şekilde organize edilmiş mi?

Öğretim Teknolojisi ve Materyaller

Öğrenme-öğretme sürecinde teknoloji kullanımına yer verilmiş mi?

Önerilen teknolojiler içeriğin öğrenilmesine katkı sağlayacak nitelikte midir?

Önerilen teknolojilerin nasıl kullanılacağı açıklanmış mıdır?

Programda önerilen öğretim materyalleri; hedeflere/kazanımlara, konu alanına ve öğrenci düzeyine uygunluk, kullanışlılık, ekonomiklik, güvenlik kurallarına uygunluk gibi nitelikleri taşımakta mı?

Öğrenme-öğretme sürecinde kullanılmak üzere hazırlanmış olan materyaller yeterli mi?

Programın uygulanması için yardımcı kaynaklar önerilmiş mi?

Kullanılacak öğretim materyalleri programın uygulanacağı bölge ve okullar için kolay ulaşılabilir nitelikte mi?

ÖLÇME ve DEĞERLENDİRME

Ölçme ve Değerlendirme ile İlgili Genel Bilgiler

Ölçme ve değerlendirme ile ilgili açıklamalar yeterli / anlaşılır nitelikte mi?

Değerlendirme süreci için gerekli planlama yapılmış mı?

Programın dayandığı felsefe/felsefelerine uygun ölçme ve değerlendirme yöntem ve araçları yer almakta mı?

Programın temel öğrenme yaklaşım/modeline uygun ölçme ve değerlendirme yöntem ve araçları yer almakta mı?

Tüm öğrenme alanlarını kapsayan belirtke tablosu hazırlanmış mı?

Belirtke tablosunda yer alan öğrenme alanları ile ölçme araçları tutarlı mı?

Öğrencilerin giriş davranışları/hazırbulunuşluk özellikleri belirlenmiş mi?

Hedeflerin/kazanımların nasıl sınanacağı (test edileceği) örneklerle gösterilmiş mi?

Programda önerilen sınama durumları hedef/kazanımların yoklanmasında işe koşulacak uygunlukta mı?

Programda yer alan örnek sınama durumları ölçme-değerlendirme ilkelerine uygun hazırlanmış mı?

Hedeflerin/kazanımların değerlendirilmesine yönelik alternatif değerlendirme yaklaşımlarından yararlanılmış mı?

Ölçme Aracının Özellikleri ve Ölçülecek Özelliğe Uygunluğu

Programda yer alan ölçme araç ve yöntemlerine ilişkin örnekler yeterli mi?

Programda önerilen ölçme yöntem ve araçlarının hazırlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi ilişkin açıklamalar yeterli mi?

Ölçme araçlarının kapsam geçerliliğini belirlemeye yönelik örnek belirtke tabloları yer almakta mı?

Programda önerilen ölçme yöntem ve araçları bireysel farklılıklar açısından uygun mu?

Ölçme yöntem ve araçları öğretmen ve öğrenci açısından uygulanması kolay ve ekonomik mi?

Ürün yönelik ölçme ve değerlendirme yöntem ve araçları yer almakta mı?

Sürece yönelik ölçme ve değerlendirme yöntem ve araçları yer almakta mı?

Bilişsel özelliklerin nasıl ölçüleceği ve değerlendirileceği açıklanmış mı?

Duyuşsal özelliklerin nasıl ölçüleceği ve değerlendirileceği açıklanmış mı?

Temel becerilerin nasıl ölçüleceği ve değerlendirileceği açıklanmış mı?

Programda öğrencilerin hazırbulunuşluğunun tespitine yönelik ölçme yöntem ve araçları önerilmiş mi?

Öğrenci hazırbulunuşluğunu belirlemeye yönelik araçlar uygun mu?

Öğrenci gelişimi ve öğrenme düzeyini izlemeye yönelik ölçme yöntem ve araçları önerilmiş mi?

Öğrenci gelişimi ve öğrenme düzeyini izlemeye yönelik ölçme yöntem ve araçları uygun mu?

Öğrenci başarı-performans düzeyini belirlemeye yönelik ölçme yöntem ve araçları önerilmiş mi?

Öğrenci başarı-performans düzeyini belirlemeye yönelik ölçme yöntem ve araçları uygun mu?

Programda önerilen ölçme-değerlendirme etkinlikleri tüm öğretmen/bölge/koşul açısından gerçekleştirilebilir mi?

Not verme yöntemleri belirtilmiş mi?

Değerlendirme sonuçlarının nasıl kullanılacağı açıklanmış mı?

Program Değerlendirme ve Geliştirme

Programın izlenmesi ve değerlendirilmesine yönelik araştırmalar öngörülmüş mü?

Program değerlendirme çalışmaları planlanmış mı?

Programda değerlendirmelerde kullanılması gereken değerlendirme ölçütleri belirtilmiş mi?

Program değerlendirme ve geliştirme ekibi oluşturulmuş mu?

Program değerlendirme ve geliştirme komisyonlarında ilgili tüm taraf ve uzmanlar yer almış mı?

Program değerlendirme ve geliştirme ekibinin rolleri ve görev tanımları açıklanmış mı?

Program değerlendirme çalışmaları yapılmış mı?

Uzman kanısı ile program analizi/değerlendirilmesi yapılmış mı?

Programın etkililiği ile ilgili paydaşların (öğretmen, öğrenci, okul yöneticileri, veli, eğitim sendikaları, vb.) görüşleri alınmış mı?

Program değerlendirme sonuçları dikkate alınarak program geliştirme çalışmaları yapılmış mı?

Tartışma ve Sonuç

Yukarıda da belirtildiği gibi program değerlendirme modellerinin eğitim programının tasarlanması, değerlendirilmesi ve geliştirilmesi süreçlerinde nasıl işe koşulması gerektiği, hangi ölçütlerin esas alınacağı konusunda net bir bilgiye rastlanmamaktadır. Bu eksiklikten hareketle program tasarım, program değerlendirme ve program geliştirme modeline ilişkin ölçütlerin belirlenmesine ilişkin ihtiyacın açık bir biçimde ortaya konulması ve konunun önemine dikkat çekilmesi hedeflenmiştir. Bu çalışmada şu ana kadar program değerlendirme modelleri ile ilgili olarak somut ve yol gösterici ölçütlerinin olmamasından kaynaklanan ve bir modelin uygulanabilir olma özelliğine ilişkin zayıflıkların giderilmesine yönelik bir yaklaşım ortaya konulmaya çalışılmıştır. Program tasarlama, program değerlendirme ve program geliştirmede işe koşulacak ölçütlerin oluşturulmasına yönelik yeni bir tartışma başlatmak, araştırmacıların dikkatini konuya yöneltmek ve araştırmacılara yol göstermek amacıyla tartışmalar DAPDEM üzerinden yapılmıştır. Bu çalışmanın bulguları üç ayrı aşamada uzman görüşleri, anket ve görüşme verilerine dayalı olarak DAPDEM'in ölçütlerini ortaya koymaktadır. Bu ölçütler eğitim programının beş temel boyutu ile ilgili özellikleri kapsamaktadır. Bu ölçütlerin bir program değerlendirme çalışmasında uygulanması söz konusu olduğunda, ölçütler; araştırma amacına, hedef kitle özelliklerine, programın özelliğine göre daha da detaylandırılarak kullanılabilir.

DAPDEM'e yönelik yapılmış olan program değerlendirme ölçütü belirleme çalışmasının hem modelin geliştirilmesine hem de ölçütlerin geliştirilmesine katkı getirdiği görülmektedir. Ancak bu modele ilişkin ortaya konulmuş değerlendirme ölçütlerinin hepsinin kullanılmadığı pek çok program değerlendirme çalışması yapılabilir. Örneğin programın sadece "Bağlam" boyutuna ilişkin değerlendirme yapılacaksa sadece "Bağlam" ölçütleri alınarak değerlendirme yapılabilir. Ayrıca "Bağlam" için geliştirilmiş ölçütlerin yeterli olmadığı durumda değerlendirme modelinin teorik yapısına bağlı kalınarak yeni ölçütler ilave edilerek araştırmalarda kullanılabilir. Geliştirilmiş ölçütler bir şablon olarak algılanmamalı ancak ölçüt geliştirme ya da ölçüt ilave etme özellikle gözlem ve uzman görüşlerine dayalı araştırmalarla yapılmalıdır.

Kaynakça

- Anderson, L.W & Krathwohl D.R. (Ed.). (2001). *A Taxonomy of Learning, Teaching and Assessing, A revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives*. New York: Longman.
- Demirel, Ö. (2012). *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme*. (18.Baskı) Ankara: Pegem Akademi.
- (2013). *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme*. (20.Baskı) Ankara: Pegem Akademi.
- Ertürk, S. (1973). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Yelkentepe Yayınları: 9.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2012). *Ortaöğretim Projesi Eğitim Programları Reformu Yararlanıcı Değerlendirme Araştırması, Dünya Bankası ve Milli Eğitim Bakanlığı Ortak Projesi Raporu*. MEB Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü Yayınları. Nisan, Ankara.
- Oliva, P. F. (1988). *Developing the Curriculum*. Second Edition. Boston: Scott, Foresman and Company.
- Ornstein, A.C. & Hunkins, F.B. (1988). *Curriculum: Foundations, Principles and Issues*. New Jersey: Prentice Hall, Englewood Cliffs.
- Pratt, D. (1980). *Curriculum: Design and Development*. San Diego: Harcourt Brace Jovanovich.
- Saylor, J.G. & et.al. (1981). *Curriculum Planning for Better Teaching and Learning*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Stufflebeam, D. L. (1999). *Foundational Models for 21st Century Program Evaluation*. State of the Evaluation Art and Future Directions in Educational Program Evaluation Invited Symposium at the annual meeting of the American Educational Research Association; Montreal, Quebec, Canada, April 20.
- Varış, F. (1979). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları, 53.
- Yazçayır, N., Selvi, K. ve Ö. Demirel. (2012). *Eğitim programlarının değerlendirme ölçütleri*, 2. Ulusal Eğitim Programları ve Öğretim Kongresinde sözlü olarak sunulmuştur. Abant İzzet Baysal Üniversitesi. Bolu.

EK-1. ÖĞRETİM PROGRAMI DEĞERLENDİRME ÖLÇÜTLERİ (Demirel, 2011)**GİRİŞ**

- Hazırlanan programın dayandığı belli bir felsefe var mı?
- Hazırlanan programda belli bir öğrenme kuramı ya da kuramları temele alınmış mı?
- Hazırlanan program için birey, toplum ve konu alanı açısından ihtiyaç analizi yapılmış mı?
- Hazırlanan programın belli bir program modeli var mı?
- Çalışma grubunda konu alanı uzmanlarının yanı sıra program geliştirme, ölçme-değerlendirme, psikolojik danışma ve rehberlik uzmanlarına yer verilmiş mi?
- Hazırlanan program için karar ve koordinasyon grubu oluşturulmuş mu?
- Programın kullanma kılavuzu hazırlanmış mı?

HEDEF

- Hedefler, sistematik ve tutarlı bir şekilde ifade edilmiş mi?
- Hedefler, konu alanının özelliğine göre taksonomi ve aşamalılık ilkesine göre yazılmış mı?
- Hedefler eğitim yoluyla gerçekleştirilebilir mi?
- Hedefler, gözlemlenebilir, ölçülebilir özellikte mi?
- Hedefler, işe vuruk mu? (Yaşamda kullanılabilir mi ya da toplumun gereksinimlerine uygun mu?)
- Hedefler, davranışa dönüştürülmüş mü? (Öğrencilerin geliştirecekleri davranış cinsinden ifade edilmiş mi?)
- Hedefler, öğrenci düzeyine uygun mu? (Öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyleri dikkate alınmış mı?)
- Hedeflere uygun etkinlik örnekleri doğru olarak verilmiş mi?
- Hedef –davranışlar (öğrencilerin geliştireceği davranışlar) hedefle tutarlı bir şekilde ifade edilmiş mi?
- Hedef davranışlar/kazanımlar hedefle tutarlı bir şekilde ifade edilmiş mi?

İÇERİK

- İçerik hedeflere uygun olarak hazırlanmış ve hedef ilişkisi kurulmuş mu? (Belirtke Tablosu verilmiş mi?)
- İçerik analizi yapılmış mı? (İçerik Analiz Tablosuna yer verilmiş mi?)
- İçerik düzenlemesi, konu alanına uygun yapılmış mı? (Doğrusal, Sarmal, Çekirdek ve diğerleri)
- İçerik çağdaş bilgileri içeriyor mu? (Geçerli bilgilerle donanık mı?)
- İçerik seçiminde, öğrencilerin ilgisi, bilişsel, duyuşsal ve devinsel gelişim özellikleri dikkate alınmış mı? (Öğrenciler için anlamlı mı?)

SÜREC

- Hedeflere uygun öğretme stratejileri, yöntem ve teknikleri kullanılmış mı? (Verilen ders planı örneğinde bu ölçüt dikkate alınmış mı?)
- Öğretme Stratejileri, yöntem ve tekniklerinin nasıl işe koşulduğu belirtilmiş mi?
- Öğrenci merkezli etkinliklere örnekler verilmiş mi?
- Dersin İşlenişine ilişkin verilen örnek, belirli bir hedef-davranışın kazandırılmasını temele alıyor mu? (Verilen örnekler, program hedefleri ile tutarlı mı?)
- Etkinlik örnekleri programın vizyonuna uygun olarak planlanmış mı?
- Hangi öğrenme kuramı ya da kuramlarının temele alındığı belirtilmiş mi?
- Alternatif eğitim durumlarına yer verilmiş mi?
- Kullanılacak araç-gereçler programın uygulanacağı bölge için kolay ulaşılabilir nitelikte mi?
- Hedeflere uygun öğretim materyallerinin kullanımına yer verilmiş mi?

DEĞERLENDİRME

- Programın ölçme-değerlendirme bölümü var mı?
- Hedef-davranışların/kazanımların nasıl sınanacağı (test edileceği) örneklerle gösterilmiş mi?
- Sınama durumlarına ilişkin verilen örnekler ilgili konularını ölçer nitelikte mi?
- Sınama durumlarına verilen örnekler ilgili konuların davranışlarını ölçer nitelikte mi? Hedeflerin aşamalı sınıflama düzeyi ile örtüşüyor mu?
- Düzyer belirleme ve izlemeyi amaçlayan ölçme araçlarına yer verilmiş mi?
- Hedeflerin Değerlendirilmesine yönelik alternatif değerlendirme yaklaşımlarından yararlanılmış mı?

EK-2. ÖĞRETİM PROGRAMINI DEĞERLENDİRME ÖLÇÜTLERİ (Milli Eğitim Bakanlığı, Ortaöğretim Programlarını Değerlendirme Projesi'nde kullanılan ölçütler, 2012)

GİRİŞ/BAĞLAM

Hazırlanan programın dayandığı belli bir felsefe var mı?

Hazırlanan programda belli bir öğrenme kuramı ya da kuramları temele alınmış mı?

Programın kullanma kılavuzu hazırlanmış mı?

HEDEF

Hedefler/kazanımlar/yeterlilikler konu alanının özelliğine göre aşamalı sınıflama ilkelerine uygun ifade edilmiş mi?

Hedefler/kazanımlar/yeterlilikler öğrenci düzeyine göre uygun mu? (öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyleri dikkate alınmış mı?)

Hedeflere/kazanımlara/yeterliliklere uygun etkinlik örnekleri doğru verilmiş mi?

İÇERİK

İçerik, hedeflere/kazanımlara/yeterliliklere uygun olarak hazırlanmış, hedef/ kazanım/ yeterlilik ve içerik ilişkisi kurulmuş mu? (Belirtke Tablosu verilmiş mi?)

İçerik düzenlemesi konu alanına uygun yapılmış mı? (doğrusal, sarmal, çekirdek, vd.)

İçerik seçiminde, öğrencilerin ilgisi, bilişsel, duyuşsal ve devinsel gelişim özellikleri dikkate alınmış mı? (Öğrenciler için anlamlı mı?)

SÜREÇ

Öğretim stratejileri, yöntem ve teknikleri hedeflere/kazanımlara/yeterliliklere uygun mu ve bunların nasıl işe koşulduğu belirtilmiş mi?

Dersin işlenişine ilişkin verilen örnekler öğrenci merkezli mi ve bunlar program hedefleri/kazanımları/yeterlilikleri ile tutarlı mı?

Öğretim materyalleri hedeflere/kazanımlara/yeterliliklere uygun mu ve programın uygulanacağı bölge için kolay ulaşılabilir nitelikte mi?

DEĞERLENDİRME

Hedef-davranışların/kazanımların/yeterliliklerin nasıl sınanacağı (test edileceği) örneklerle gösterilmiş mi?

Sınama durumlarına verilen örnekler ilgili konuların davranışlarını/kazanımlarını/ yeterliliklerini ölçer nitelikte mi? Hedeflerin aşamalı sınıflama düzeyi ile örtüşüyor mu?

Hedeflerin/kazanımların/yeterliliklerin değerlendirilmesine yönelik alternatif değerlendirme yaklaşımlarından yararlanılmış mı?

EK-3. ÖĞRETİM PROGRAMINI DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ (Revize edilmiş ölçütler, 2013)**GİRİŞ/BAĞLAM**

- Program komisyonlarında ilgili tüm taraf ve uzmanlar yer almış mı?
- Programın dayandığı belli bir felsefe var mı?
- Programda belli bir öğrenme kuramı ya da kuramları temele alınmış mı?
- Programın belli bir modeli var mı?
- Programın ihtiyaç analizi çalışmaları yapılmış mı?
- Program çok disiplinli bir yaklaşımla hazırlanmış mı?
- Programın öğeleri arasında bütünlük ve kaynaşıklık sağlanmış mı?
- Programın kullanma kılavuzları hazırlanmış mı?

HEDEF/KAZANIM

- Hedefler/kazanımlar için herhangi bir taksonomi belirlenmiş mi?
- Hedefler/kazanımlar belirlenen taksonomi kural ve ilkelerine uygun olarak ifade edilmiş mi?
- Hedefler/kazanımlar eğitim yoluyla gerçekleştirilebilir mi?
- Hedefler/kazanımlar toplumun koşullarına ve gereksinimlerine uygun mu?
- Hedefler/kazanımlar öğrenci düzey ve gereksinimlerine uygun mu?
- Hedefler/kazanımlar program felsefesine uygun mu?
- Hedefler/kazanımlar kendi içinde tutarlı mı?
- Hedefler/kazanımlar ölçülebilir mi?
- Hedefler/kazanımlar dersin amaçlarıyla tutarlı mı?
- Program genel ve konu alanına yönelik temel becerileri kapsıyor mu?

İÇERİK

- İçerik hedeflere/kazanımlara uygun olarak hazırlanmış mı?
- İçerik-hedef/kazanım ilişkisini gösteren belirtke tabloları hazırlanmış mı?
- İçerik analizi yapılmış mı?
- İçerik düzenlemesi konu alanına uygun yapılmış mı? (doğrusal, sarmal, çekirdek ve diğerleri)
- İçerik çağdaş bilgileri içeriyor mu? (Geçerli bilgilerle donanık mı?)
- İçerik seçiminde öğrencilerin ilgisi, bilişsel, duyuşsal ve devinsel gelişim özellikleri dikkate alınmış mı? (Öğrenciler için anlamlı mı?)
- İçerik konu alanı ile ilgili tüm önemli konuları kapsıyor mu?
- Programda hedef/kazanım-içerik ve zamanlama tabloları var mı?
- İçerik seçiminde ölçütler dikkate alınmış mı? (nitelik, evrensellik, verimlilik, eğitsel gereklilik vb.)
- İçerik düzenlemesinde ilkelere uyulmuş mu? (somuttan soyuta, basitten karmaşığa, kolaydan zora vb.)
- İçeriğin sınıflara yatay ve dikey dağılımı uygun mu?

ÖĞRETME-ÖĞRENME SÜRECİ

- Öğretim stratejileri, yöntem ve teknikleri hedef/kazanımlara uygun mu?
- Öğretim strateji, yöntem ve tekniklerinin nasıl işe koşulduğu belirtilmiş mi?
- Öğrenme-öğretim etkinlikleri uygun mu? (süre, gerçekleştirilebilirlik, hedef/kazanımlara uygunluk vb.)
- Öğrenci merkezli etkinliklere yer verilmiş mi?
- Alternatif eğitim durumlarına yer verilmiş mi?
- Hedeflere uygun öğretim materyallerinin kullanımına yer verilmiş mi?
- Kullanılacak öğretim materyalleri programın uygulanacağı bölge ve okullar için kolay ulaşılabilir nitelikte mi?
- Programda önerilen öğretim-öğrenme yaklaşımları konu alanına uygun ve etkili mi?
- Eğitim durumlarında bireysel farklılıklar dikkate alınmış mı?
- Geçerli öğretim ilkelerinin uygulanması önerilmiş mi?
- Öğretim-öğrenme etkinlikleri öğrencilerin düzeyine uygun mu? (hazırbulunusluk, ilgileri, bilişsel, duyuşsal ve devinsel özellikler vb.)
- Öğretim ve öğrenme yaşantılarında dikey ve yatay kaynaşıklık sağlanmış mı?
- Öğretim-öğrenme sürecinde temel yaşam becerileri desteklenmiş mi?
- Örnek etkinlik planları ve ders planları var mı?

DEĞERLENDİRME

- Ölçme ve değerlendirme ile ilgili açıklamalar yeterli mi?
- Hedeflerin/kazanımların nasıl sınanacağı (test edileceği) örneklerle gösterilmiş mi?
- Sınama durumlarına verilen örnekler ilgili konuların hedef-davranışlarını/kazanımlarını ölçer nitelikte mi?

Ürün ve sürece yönelik ölçme ve değerlendirme yöntem ve araçları yer almakta mı?
 Düzey belirleme ve izlemeyi amaçlayan ölçme araçlarına yer verilmiş mi?
 Temel becerilerin nasıl ölçüleceği ve değerlendirileceği açıklanmış mı?
 Hedeflerin/kazanımların değerlendirilmesine yönelik alternatif değerlendirme yaklaşımlarından yararlanılmış mı?

EK-4a. ÖĞRETİM PROGRAMI DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ

DERS:	Mevcut Durum Analizi		
ÖLÇÜTLER			
BAĞLAM- 2. Programın Felsefesi/Programın Felsefi Temelleri	Evet	Kısmen	Hayır
B2.1: Programın dayandığı eğitim felsefe/felsefeleri var mı?	X		
B2.2: Programın dayandığı felsefe/felsefeler toplumun başat felsefesini yansıtmakta mı?			X
B2.3: Programın dayandığı felsefe/felsefelerin temel yapıları ve programla ilişkileri açıklanmış mı?		X	

NOT: Değerlendirmede ilgili ölçütün programda yer alma durumunu (X) işareti ile belirleyiniz.

EK-4b. ÖĞRETİM PROGRAMI DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ

DERS:	Eski ve Yeni Programın Analizi	
ÖLÇÜTLER		
BAĞLAM- 1. Program Geliştirme Çalışma Grupları	Eski	Yeni
B1.1: Program karar ve koordinasyon grubu ilgili tüm tarafların temsilcilerini kapsıyor mu? (Milli Eğitim Bakanlığı, üniversite, sivil toplum ve meslek temsilcileri var mı?)	⊥	+
B1.2: Program çalışma grubu ilgili uzman kişileri kapsıyor mu? (Eğitimde program geliştirme, eğitimde ölçme ve değerlendirme, üniversiteden ilgili konu uzmanları var mı?) (İlgili konu-alanı öğretmenleri-uygulayıcılar yeterli mi?)	⊥	+
B1.3: Program danışma kurulu (Eğitim Felsefesi, Eğitim Psikolojisi, Eğitim Teknolojisi vb. alt bilim dalları ile ilgili kurul) oluşturulmuş mu?/var mı?	—	+
B1.4: Program geliştirme çalışma gruplarının danışmanı ya da grup yürütücüsü eğitimde program geliştirme uzmanı mı?	—	+

NOT: Değerlendirmede kullanılan işaretlerin anlamı aşağıdaki gibidir.

- (+) İlgili ölçüt programda tamamen kapsamaktadır.
- (⊥) İlgili ölçüt programda kısmen yer almaktadır.
- (—) İlgili ölçüt programda yer almamaktadır.

EK-4c. ÖĞRETİM PROGRAMINI DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ

DERS:
ÖLÇÜTLER
BAĞLAM-3. Programın Öğrenme Kuramları Temelleri
B3.1: Programda belli öğrenme kuramı ya da kuramları temele alınmış mı?
Görüşler:
B3.2: Programın dayandığı öğrenme kuram/kuramları programda açık olarak belirtilmiş mi?
Görüşler:
B3.3: Öğrenme kuram/kuramları program felsefesi ile tutarlı mı?
Görüşler:

NOT: Değerlendirme görüşlerinizi ilgili ölçütün altında yer alan “görüşler” kısmına belirtiniz.

Extended Abstract

Curriculum evaluation has become a key concept for the design, implementation and development of curriculum. Curriculum evaluation studies are carried out for different purposes and thus focus on differing components of curriculum. For this reason, there are different approaches and models to curriculum evaluation. Stufflebeam (1999) notes that there are 22 different curriculum evaluation models. One of these curriculum evaluation models is Demirel Analytical/Beneficiary Curriculum Evaluation Model-DACEM. The model was developed by Demirel in Turkey in 2006. There are two basic dimensions of the model: curriculum analysis and stakeholder/beneficiary views. First dimension includes analysis of curriculum that is the evaluation of written materials related to curriculum. In the second dimension, the aim is to evaluate the perceptions of the stakeholders affected by the curriculum. The model includes data sources for both dimensions and continuous development even after the curriculum evaluation via research and development (R&D) studies.

Demirel also developed "Curriculum Evaluation Criteria" which is in compliance with the Curriculum Evaluation Model. These criteria are the criteria related to the context, objectives/attainments, content, teaching-learning and assessment dimensions that are included in the first stage of the curriculum evaluation model of curriculum. In this study, an attempt has been made to review and revise the curriculum evaluation criteria of DACEM (Demirel, 2002) to overcome any obstacles related to the applicability of curriculum evaluation models. The updating and development of evaluation criteria in the DACEM was carried out consecutively in three basic stages during the evaluation of the general and vocational secondary education curricula implemented in Turkey between August 2011 and January 2012.

In the first phase of this evaluation study, a qualitative research design - document analysis was used and old/previous and new/current curricula were evaluated and compared. In doing so the "Curriculum Evaluation Criteria" of the Demirel Analytical Curriculum Evaluation Model were utilized. There are 37 criteria in the original structure of the curriculum evaluation model. However, in the curriculum evaluation study, the criteria were reviewed by the curriculum development specialists and reduced to a total of fifteen because the number of criteria were considered too high. The comparative document analysis of new and previous secondary education curricula in the research was carried out in line with these criteria. Thus, the efficiency, effectiveness and validity of the criteria made use of in this research study were tested by the research. The need for revision of the "Curriculum Evaluation Criteria" tested within the scope of the project has emerged.

As pointed out in the literature reviewed, there is no clear information about how and which criteria to be used in the curriculum development and evaluation models. It is also important to emphasize the need for clarification of the need for determining the criteria for curriculum design, curriculum evaluation and curriculum development models, and the importance of this issue. For these reasons, the "Curriculum Evaluation Criteria" used in the curriculum evaluation study was revised twice by the curriculum development specialists. In order to determine whether this update was effective and efficient, more field experts were consulted and criteria were redefined. The final list of criteria was specified in the Entry/Context dimension; Curriculum development working groups, philosophical foundations of the curriculum, psychological foundations of the curriculum, curriculum design, curriculum development model, needs analysis and curriculum implementation guidelines.

As for the target/attainments dimension; the targets of the curriculum relationship to the targets in the vertical dimension and the features of the curriculum targets in the horizontal dimension were defined in the subtitles. Criteria in content dimension; in content selection and content regulation learning-teaching process dimension, in theoretical bases, learning-teaching activities, learning-teaching approach, strategy, methods and techniques and teaching technology and materials subheadings were written. Measurement-evaluation dimension also included general information, features of measurement tools, conformity with features to be measured, and criteria under curriculum evaluation and development subheadings. This study, in which Demirel's "Curriculum

Evaluation Criteria" in the scope of DACEM was revised, tried to put forward an approach to eliminate the weaknesses related to the applicability of a model due to lack of concrete and guiding criteria related to curriculum evaluation models.